

УДК 7.741.378

Анатолій КАЛИТКО,

доцент кафедри образотворчого мистецтва,
член Національної спілки художників України,
заслужений художник України, Косівський
інститут прикладного та декоративного
мистецтва ЛНАМ,
м. Косів, Україна

Валентина МОЛИНЬ,

член Національної спілки художників України,
кандидат мистецтвознавства, доцент,
завідувач кафедри образотворчого мистецтва,
Косівський інститут прикладного та
декоративного мистецтва ЛНАМ,
м. Косів, Україна

РИСУНОК ЯК ВАЖЛИВА ДИСЦИПЛІНА ЦИКЛУ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ У КОСІВСЬКОМУ ІНСТИТУТІ

Калитко А., Молинь В. Рисунок як важлива дисципліна циклу професійної та практичної підготовки бакалаврів у Косівському інституті. У статті проведено узагальнений науковий аналіз теоретичних і методичних досліджень у галузі викладання навчальної дисципліни «Рисунок» у мистецьких навчальних закладах. Закцентовано увагу на важливості вивчення рисунку як дисципліни циклу професійної та практичної підготовки бакалаврів у Косівському інституті прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв.

Ключові слова: навчальна дисципліна, рисунок, бакалавр, Косівський інститут прикладного та декоративного мистецтва ЛНАМ.

Калытко А., Молинь В. Рисунок как важный учебный курс цикла профессиональной и практической подготовки бакалавров в Косовском институте. В статье проведен обобщенный научный анализ теоретических и методических исследований ведения учебного курса «Рисунок» в учебных заведениях искусства. Сакцентировано внимание на изучении рисунка как важного учебного курса цикла профессиональной и практической подготовки бакалавров в Косовском институте прикладного и декоративного искусства Львовской национальной академии искусств.

Ключевые слова: учебный курс, рисунок, бакалавр, Косовский институт прикладного и декоративного искусства ЛНАИ.

Kalytko A. Molin V. Figure as an important training professional and practical training cycle course of bachelors in the Kosovo institutions. In the article the generalized scientific analysis of theoretical and methodical research of conducting the training course «Drawing» in schools of art. It emphasizes the importance of studying the figure as an important training professional and practical training cycle course of bachelors in the Kosovo Institute of Applied and Decorative Arts of Lviv National Academy of Arts.

Keywords: curriculum, drawing, bachelor, Kosovo Institute of Applied and Decorative Arts LNAI.

Постановка проблеми. Рисунок – важливий засіб вивчення та відображення дійсності, першооснова всього реалістичного образотворчого мистецтва. Володіння рисунком необхідне художникам усіх спеціальностей: графікам, живописцям, скульпторам, архітекторам, дизайнерам, майстрам декоративно-прикладного мистецтва. Визначний художник доби Відродження Мікеланджело Буонаротті, який водночас був і живописцем, і скульптором, і архітектором, говорив: «Рисунок є вища точка і живопису, і скульптури, і архітектури; рисунок – джерело і корінь всякої науки».

Рисунок як предмет навчання є головною профільною дисципліною у вищих навчальних закладах мистецького спрямування (образотворчого мистецтва, декоративно-прикладного мистецтва, дизайну, архітектури), що спеціалізуються на підготовці живописців, графіків, скульпторів, дизайнерів, архітекторів, художників декоративного мистецтва, усіх тих спеціалістів, яким необхідна образотворча грамота.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Теоретичні та методичні питання образотворчої грамати з рисунку розглянуті в навчальних посібниках Г. Беди [1], М. Кириченко [2], М. Лі [3], М. Опанашука [4], М. Ростовцева [5], методичних рекомендаціях викладачів мистецьких закладів України, опублікованих у фахових виданнях «Українська академія мистецтва», «Вісник Львівської національної академії мистецтв».

Мета запропонованої статті – закцентувати увагу на важливості вивчення рисунка як дисципліни циклу професійної та практичної підготовки бакалаврів у Косівському інституті прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв. Особливу увагу приділимо виконанню завдань з рисунка «Фігура людини».

Виклад основного матеріалу дослідження. Сенс художньої освіти полягає в засвоєнні майстерності рисунка, що є основою всіх пластичних мистецтв – від архітектури до живопису. Оволодіти майстерністю рисунка означає засвоїти методи малювання, «поставити» око, натренувати руку, досконало вивчити рисувальну техніку. Необхідно також засвоїти особливості різних рисувальних матеріалів, здобути знання з пластичної анатомії та лінійної перспективи.

Мета художньої освіти – виховати майбутнього фахівця. Методика досягнення цієї мети була відпрацьована багатовіковою практикою різних країн. Ще в XVI ст. італійські брати Карраччі заснували Болонську академію мистецтв і заклали фундамент академічного навчання рисунку. Умовно такий процес можна поділити на три основні етапи. На першому учні копіювали кращі автентичні рисунки видатних майстрів, потім училися передавати об'ємну форму, малюючи гіпсові зліпки з античних скульптур. І тільки на третьому етапі починали малювати живу натуру. Така система діяла до XIX ст. в багатьох академіях мистецтв Європи [6]. Далі відбулася модифікація цієї системи в бік збільшення часу малювання з натури.

На кращих традиціях академічної школи базується викладання рисунка в Косівському інституті прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв, адже це – важлива дисципліна циклу професійної та практичної підготовки бакалаврів, що вивчається впродовж чотирьох років навчання за напрямками підготовки «Образотворче мистецтво», «Декоративно-прикладне мистецтво», «Дизайн».

Застосування довготривалого малювання з натури – один із засобів навчання рисунку. Довготривалий рисунок із глибоким фундаментальним вивченням натури є головною формою навчання образотворчому мистецтву. Малювання з нерухомої моделі по 30-40 годин привчає студентів до уважного аналізу та детального студювання. Нормативні навчальні програми з рисунка передбачають поступове ускладнення завдань від курсу до курсу (голова, торс, фігура). Поряд з основним академічним рисунком упроваджені короткотермінові начерки й замальовки, що студенти виконують як в аудиторії, так і під час самостійної роботи. Це дозволяє не втрачати зв'язок з оточуючим середовищем і дає можливість експериментувати з матеріалами та техніками.

У наш час для виконання рисунка художники використовують різноманітні матеріали – графітні олівці, вугіль рисувальний, сангіну, соус. Перший і найбільш поширений з них – звичайний графітний олівець. Якщо зробити невеличкий екскурс, можемо пригадати короткі історичні відомості.

Колись олівцями служили палички зі свинцю чи срібла, що давали чіткі сірі штрихи на папері. Срібними олівцями користувалися великі майстри Відродження – Ботічеллі, Гольбейн, Рафаель, роботи яких збереглися до сьогодні.

Перший опис графітного олівця було знайдено в працях швейцарського дослідника К. Гейслера, датованих 1564 р. Тоді ж у Англії поблизу міста Кемберленд було відкрито родовища графіту. Спочатку його розпилювали на стержні й використовували як рисувальний матеріал. Такі графітові стержні мали суттєві недоліки: вони бруднили руки й були ламкими. У порівнянні з металевими (срібними та свинцевими) графітні олівці є темнішими й дешевшими. Наприкінці XVIII ст. почали виготовляти стержні із суміші графіту та глини з наступним випалом. Так з'явилися графітові стержні, що нагадують сучасні. Змінюючи пропорційні співвідношення графіту й глини, що давалися, можна було отримати стержні різної твердості. Рисунки, виконані олівцем, мають сіруватий тон з легким блиском.

Графітні олівці в наш час дуже популярні й мають широке застосування. Їх випускають різних видів. Вони придатні для виконання невеликих розмірів самостійних рисунків, що добре зберігаються без фіксації.

Італійський олівець є одним із видів рисувальних матеріалів. Його характерною особливістю є глибокий, матовий і бархатистий чорний колір, що легко розтирається на папері. Вони відомі з доби

Ренесансу. Їх виготовляли з особливого італійського сланцю, що інколи називали чорною крейдою. У XVIII-XIX ст. в Академії мистецтв у Петербурзі рисунок італійським олівцем розглядали як обов'язковий, перехідний до живопису. Італійськими олівцями виконували портрети, а також рисунки оголеного тіла на тонованому папері.

Рисунок для художника є засобом вивчення доквілля. Він дає можливість не тільки досліджувати форми природи, а й творчо оволодівати ними, перетворювати їх у форми мистецтва.

Педагогічна практика засвідчує, що з перших завдань студентів потрібно послідовно налаштовувати на конструктивне сприйняття форми, на аналітичний спосіб мислення під час рисування, на розуміння анатомічної будови натури, тобто не допускати механічного, поверхневого зрисування.

До рисунка можна підходити з двох позицій: з навчально-пізнавальної, коли він є засобом вивчення натури й набуття професійних знань, та творчої, коли рисунок є вираженням задуму художника, який оволодів професійними знаннями й навичками, і становить основу для створення художнього образу.

Творчому малюванню в буквальному розумінні цього слова навчити неможливо, бо воно вже саме по собі є результатом навчальної професійної підготовки, виявленням авторського таланту, темпераменту, індивідуальності. А студійному, так званому академічному рисунку – можна й треба, оскільки саме це робить відчутною межу між аматорським і професійним світосприйняттям. У цьому полягає різниця між творчим і навчальним рисунком. Але є також об'єднуючі чинники. Так, тон і лінія – основні складові навчального рисунка – зберігають своє значення й у творчості зрілих художників та відіграють велику роль у їхній майстерності.

Людина, її думки та почуття, праця й відпочинок складають основний зміст образотворчого мистецтва. Отже, зображення людини є основним завданням усього курсу навчання образотворчої граматики – уміння зображувати з натури предмети в просторі, передавати пропорції, об'єм, матеріал, освітлення, характерні особливості та властивості. Правила та закони зображення предметів і явищ з натури зміцнюють можливості художника у вивченні форм природи.

Основним завданням рисунка є не тільки пізнання навколишньої дійсності, але й відтворення задуму художника.

Художник декоративно-прикладного мистецтва повинен не тільки досконало володіти рисунком, але й уміло використовувати вивчений матеріал, уміти робити певний відбір, стилізувати у своїх декоративних композиціях.

Грамотно виконаний рисунок з натури дає можливість визначити ступінь професійної підготовки студентів художнього вузу. Уміння розмістити зображуваний об'єкт на заданому форматі, правильна постановка моделі, визначення пропорцій об'ємної форми та передача простору на площині – все це є обов'язковим для майбутніх художників

декоративно-прикладного мистецтва, дизайнерів чи художників-монументалістів усіх спеціалізацій напрямів підготовки «Декоративно-прикладне мистецтво», «Дизайн», «Образотворче мистецтво» ОКР «бакалавр».

Із різноманітних форм природи людська фігура – найдосконаліша та найскладніша. Її вивчення озброює художника професійними вміннями, необхідними для роботи в усіх видах і жанрах образотворчого мистецтва. Зображення природи повинно опиратися на глибокі знання пластичної анатомії та перспективи, здатність швидко та правильно вловлювати пропорції, вміння бачити та зображувати форми конструктивно.

Не навчившись грамотно зображувати природу, неможливо успішно рухатися шляхом реалістичного мистецтва. Художник, який на певному етапі власних пошуків перестає вивчати природу, прирікає себе на безрезультатність своєї роботи.

Людина – найскладніший об'єкт для рисунка. Окрім того, що форми складні, вони постійно в русі, динамічні й пластичні. Програмовий матеріал з вивчення фігури людини охоплює певну кількість завдань і в такій послідовності, при дотриманні якої студенти набувають необхідних знань і навичок.

Постановка завдань за методологічною послідовністю поділяється на довготривалі навчальні рисунки, короткочасні зарисовки та начерки. Довготривалі рисунки є основними. У процесі вивчення та аналізу фігури людини, виконання академічного рисунка студенти повинні отримати ґрунтовні знання законів реалістичного зображення: компоновання рисунка в заданому форматі, правильної побудови пропорцій, засобами лінійного, об'ємного та світлотіньового вирішення, аналізу конструкції форм та передачі пластичних об'ємів у просторі.

Короткочасні навчальні рисунки, зарисовки з природи та начерки повинні урізноманітнювати процес вивчення фігури людини, розвивати вміння швидко узагальнювати свої спостереження, фіксувати їх на папері, визначаючи при цьому характерне, типове. Незважаючи на те, що начерки й зарисовки є допоміжними завданнями, проте вони приносять велику користь.

На перших етапах роботи необхідно звернути увагу студентів на постановку фігури, тобто точне визначення центру ваги в конкретному положенні. Після того, як рух та основні пропорції визначені правильно, конкретизуються та моделюються форми великих об'ємів. Зв'язок форм – досить важливий момент у рисунку фігури людини. Весь процес роботи повинен йти від загального до деталей і знову до загального. Після прорисовки й ліпки форми кожного м'яза переходять до узагальнення рисунка, тобто підпорядковують другорядне головному – великій формі, загальному, цільному.

Без знань пластичної анатомії не може бути добре поставлений рисунок фігури людини. Для виконання анатомічного рисунка в навчальній програмі відводиться необхідна кількість часу.

Використовуючи анатомічні таблиці, необхідно супроводжувати роботу теоретичним поясненням

завдань, зосереджуючи увагу на пропорціях частин фігури, указувати на низку важливих точок побудови.

У визначенні мети завдань для студентів напрямів підготовки «Декоративно-прикладне мистецтво», «Дизайн», «Образотворче мистецтво» ОКР «бакалавр», зокрема у КІПДМ ЛНАМ, важливе значення має оволодіння об'ємно-просторовим зображенням форми. Якщо на перших етапах здійснюється тільки частково орієнтація на декоративність, то на подальших – вміння активного аналізу – узагальнення цієї форми в декоративну. На узагальнене тональне декоративне вирішення на основі світлотіньових відношень з обмеженою кількістю тонів відводиться завдання (портрет, фігура).

Під час виконання останніх завдань з рисунка фігури людини ставлять вимоги ускладнених постановок: рух, ракурс, фігура в просторі.

Кожен штрих рисунка з природи повинен бути анатомічно обґрунтованим. «Чим більше знаєш, тим більше бачиш» – повторював П. Чистяков.

Із викладеного вище можна зробити **висновок**, що головна мета занять з рисунка в мистецькому навчальному закладі – навчити студентів об'ємно сприймати природу, аналітично мислити, досягати цільності зображення, виявляти характерні риси зображуваного. Наставляючи студентів таким чином, ми закладаємо надійний фундамент для їхнього професійного зростання.

У спеціальних навчальних художніх закладах рисунок є найважливішим для розвитку творчих здібностей майбутніх митців, тому включається в навчальні системи як один із профілюючих загальнохудожніх предметів. Синтез матеріалу та зображальних засобів у оволодінні спеціальністю є суттєвим навчальним чинником. Декоративна пластика й площинна графічна стилістика декоративно-прикладного мистецтва, дизайн ужиткових речей, декорування та оригінальне сучасне проектування потребують володіння специфічним мистецтвом рисунка, що є суттєвою, найважливішою формою свідомості митця в образотворчому, декоративно-прикладному мистецтві та мистецтві дизайну.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беда Г. В. Основы изобразительной грамоты: рисунок, живопись, композиция. Учебное пособие для студентов пединститутів. – М.: Просвещение, 1981.
2. Кириченко М. А., Кириченко І. М. Основы образотворчої грамоты: навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Вища шк., 2002 – 190 с. : іл.
3. Ли Н. Г. Рисунок. Основы учебного академического рисунка: Учебник. – М.: Эксмо, 2008. – 480 с.; ил.
4. Опанащук М., Опанащук О. Емоційна природа рисунку: навч. посіб. – Львів: ПП «Арал», 2013.
5. Ростовцев Н. Очерки по истории методов преподавания рисунка. – М.: Изобр. искусство, 1983.
6. Сухенко В. Рисунок у вищій художній школі в контексті сучасних вимог // Українська академія мистецтва. Дослідницькі та науково-методичні праці. – Вип. 16. – К., 2009. – С. 77-81.